

Nr 14

Försvarsutskottets betänkande med anledning av Kungl. Maj:ts proposition 1973:75 angående vissa organisations- och anslagsfrågor m. m. rörande försvaret jämte motion.

I betänkandet behandlas vissa organisationsfrågor i propositionen 1973:75 (försvarsdepartementet) samt motionen 1973:1665.

1. Krigsmaktens organisation i lägre regional instans m. m.

Kungl. Maj:t har i propositionen 1973:75 (s. 2–14) föreslagit riksdagen att godkänna de organisationsförändringar inom armén och marinen som departementschefen har förordat.

Nuvarande ordning

Sverige är i militärterritoriellt hänseende indelat i sex militärområden och 26 försvarsområden. Gränserna för de senare -- den lägre regionala nivån -- sammanfaller i princip med länsgränserna. I fred har vissa försvarsområden gemensam chef och stab. Tre försvarsområdesstaber är integrerade med och har gemensam chef med kustartilleriförsvaret.

Det åligger försvarsområdesbefälhavaren bl. a. att planlägga och leda samordningen av markbevakning och markförsvaret samt annan operativ verksamhet inom försvarsområdet, att planlägga och genomföra mobilisering av de krigsförband för vilka han är mobiliseringsmyndighet och i övrigt samordna mobiliseringsverksamheten inom försvarsområdet samt att förbereda och genomföra repetitionsutbildning med de krigsförband -- främst lokalförbandsförband -- som i krig avses underställas honom för uppgifter inom försvarsområdet.

Försvarsområdesstabernas organisation varierar något med hänsyn till de lokala och operativa förutsättningarna för försvarsområdet. Vid de flesta staber finns 40–60 anställda, varav ett tjugotal militära och civilmilitära tjänstemän.

Den lokala ledningsnivån utgörs i fredstid inom armén av chefer för *f r e d s f ö r b a n d* (regementen, kårer) och utbildningsanstalter. Ett normalförband är organiserat med stab, grundutbildningsbataljon(er), repetitionsutbildningsförband (del av året) samt en förvaltningsorganisation som är dimensionerad för att understödja såväl utbildning som mobiliseringsverksamhet. Beroende på utbildningsomfång och mobiliseringsansvar m. m. varierar förbandens detaljorganisation sinsemellan. Antalet tjänster vid ett *genomsnittsförband* kan uppgå till ca 200 militära

och ca 100 civila. Av de militära tjänsterna ingår ett 30-tal i stabs- och förvaltningsorganisationen.

Inom marinen finns f. n. tre örlogsbaser, nämligen Ostkustens med stab på Muskö (ÖrlBO), Sydkustens i Karlskrona (ÖrlBS) och Västkustens i Göteborg (ÖrlBV). Dessutom finns i Norrlands kustartilleriförsvaret en örlogsbasavdelning med i princip örlogsbasstabs uppgifter. Örlogsbaserna har f. n. ca 2 700 anställda.

Örlogsbaschef är underställd militärbefälhavare men lyder direkt under chefen för marinen i fråga om grund- och repetitionsutbildning (utom operativ utbildning) och därmed sammanhängande taktik, organisation, utrustning och personal. Örlogsbaschef leder därutöver vapen-, skeppsteknisk och verkstadsförvaltning direkt under försvarets materielverk. I örlogsbaschefens arbetsuppgifter ingår bl. a. att enligt militärbefälhavarens bestämmande planlägga och leda sjöstridskrafternas basering och underhåll samt annan operativ verksamhet. Örlogsbaschefen skall också svara för planläggning och genomförande av mobilisering av de krigsförband för vilka han är mobiliseringsmyndighet.

Kustartilleriförsvaret utgörs av Blekinge kustartilleriförsvaret med Karlskrona kustartilleriregemente (BK med KA 2), Stockholms kustartilleriförsvaret med Vaxholms kustartilleriregemente (SK med KA 1), Göteborgs kustartilleriförsvaret med Älvsborgs kustartilleriregemente (GbK med KA 4), Gotlands kustartilleriförsvaret med Gotlands kustartillerikår (GK med KA 3) och Norrlands kustartilleriförsvaret med Härnösands kustartillerikår (NK med KA 5). Kustartilleriförsvaret har f. n. ca 1 260 anställda inom den del som berörs av omorganisationen.

Kustartilleriförsvarets chef är underställd vederbörande militärbefälhavare utom chefen för Gotlands kustartilleriförsvaret som är underställd chefen för Gotlands militärkommando (MKG). Chef för kustartilleriförsvaret lyder i fråga om grund- och repetitionsutbildning (utom operativ utbildning) och därmed sammanhörande taktik, organisation, utrustning och personal direkt under chefen för marinen. Han leder vidare tyg-, skeppsteknisk och verkstadsförvaltning direkt under försvarets materielverk. Det åligger honom också att leda krigsplanläggning, beredskap, mobilisering, grundutbildning och repetitionsutbildning för de kustartilleriförband som i krig ingår i kustartilleriförsvaret.

Tre kustartilleriförsvaretschefer är även försvarsområdesbefälhavare och i denna egenskap territoriella chefer. Detta gäller cheferna för SK (fo 46), BK (fo 15) och GbK (fo 32/31). Som försvarsområdesbefälhavare har kustartilleriförsvaretschef samma ansvar och lydnadsförhållanden som försvarsområdesbefälhavare ur armén. Stab och förvaltning är i dessa fall gemensamma för kustartilleriförsvaret och försvarsområde.

Propositionen

Överbefälhavaren har sedan juni 1969 Kungl. Maj:ts uppdrag att i samråd med försvarets fredsorganisationsutredning och under medverkan av försvarsgrenscheferna, försvarets centrala förvaltningsmyndigheter och

försvarets rationaliseringsinstitut samordna pågående och planerade utredningar om krigsmaktens organisation m. m. i lägre regional instans. Kungl. Maj:t har vidare i december 1971 uppdragit åt överbefälhavaren att i samråd med försvarets rationaliseringsinstitut lämna förslag till och vidta de åtgärder som behövs för att under perioden 1972/73–1976/77 minska antalet anställda inom krigsmakten. Personalminskningarna förutsätts ske bl. a. genom att organisationen i lägre regional och lokal instans ändras.

Arbetet bedrivs i etapper och i november 1972 lade överbefälhavaren fram förslag till de organisationsförändringar vid arméns och marinens myndigheter i lägre regional och lokal instans, som nu är aktuella.

Beträffande a r m é n föreslås i propositionen att försvarsområdesstaberna inom fem försvarsområden stabs- och förvaltningsmässigt integreras med vardera ett fredsförband med början den 1 juli 1973. Med början den 1 juli 1974 sker motsvarande förändringar inom ytterligare fem försvarsområden. De försvarsområden och förband som berörs av omorganisationen framgår av nedanstående sammanställning.

<i>Datum</i>	<i>Fo/förband</i>	<i>Förläggningssort</i>
1.7.1973	Fo 43, P 10	Strängnäs
	” 49, I 14	Gävle
	” 52, I 2	Karlstad
	” 53, I 13	Falun
	” 61, I 20	Umeå
1.7.1974	” 18/16, I 11	Växjö
	” 22, I 5	Östersund
	” 23, I 21	Sollefteå
	” 35, P 4	Skövde
	” 47/48, S 1	Uppsala

Förslaget innebär att staben för Kalmar samt Växjö försvarsområden (fo 18/16) flyttas från Kalmar till Växjö och att staben för Härnösands försvarsområde (fo 23) flyttas från Härnösand till Sollefteå. I propositionen föreslås också att fo 18/16 delas så att ett nytt freds försvarsområde, fo 17, som avses omfatta Jönköpings län, bildas och leds från Eksjö.

Mobiliseringsverksamheten inom resp. försvarsområde centraliseras i samband med omorganisationen till den sammanslagna myndigheten.

Inom resp. försvarsområde befintliga förband som inte integreras med försvarsområdesstab förutsätts vara kvar tills vidare som självständiga myndigheter med en stabs- och förvaltningsorganisation, avpassad för fredsutbildningens behov.

Departementschefen anser att man, i vart fall på sikt, bör eftersträva en större samordning av stabs- och förvaltningstjänsten inom försvarsområde. Den bör i princip ledas och samordnas av *en* chef. I garnisonsorter där mer än ett förband finns förlagt bör stabs- och förvaltningsresurserna

så långt möjligt vara gemensamma. Bland de nu aktuella garnisonsorterna bör denna princip enligt departementschefen tillämpas i första hand beträffande förbanden i Östersund och Eksjö. De erfarenheter som kan dras härav får vid det fortsatta arbetet beträffande arméns fredsorganisation tillämpas på övriga lämpliga myndigheter.

För marinens vidkommande föreslås en omstrukturering av örlogsbaserna och kustartilleriförsvaren.

Örlogsbasernas stödfunktioner som f. n. är fördelade på avdelningar, förvaltningar m. m. förs i möjligaste mån samman i en centralexpedition i staben. Arbetsfördelningen mellan den tekniska förvaltningen och verkstadsavdelningen görs mera funktionell. Ekipageavdelningarna och förrådsavdelningarna får en enhetligare organisation vid samtliga örlogsbaser. Vidare tillförs organisationen en kameralenhet som i huvudsak består av den gamla kassaavdelningen och förrådsavdelningens inköpsdetalj.

Inom kustartilleriförsvaren slås nuvarande tyg-, fartygs- och intendenturförvaltningar samman i en ny materielenhet. Stödfunktioner av olika slag förs samman i staben som i likhet med örlogsbasstaben blir mer funktionell än tidigare. Sälunda tillförs organisationen en kameralenhet där visst administrativt arbete förs samman.

Den nya organisationen för örlogsbaser och kustartilleriförsvaret avses gälla fr. o. m. den 1 juli 1973. Det fortsatta arbetet skall omfatta försök till ytterligare samordning av vissa funktioner vid marinens enheter i Göteborg och Karlskrona. Departementschefen finner det angeläget att integreringen av skilda förvaltningsgrenar fortsätts. Att förvaltningsorganisationen vid örlogsbaser och kustartilleriförsvaret är olika utformad kan på lång sikt inte vara motiverat. Det anses därför önskvärt att man i en senare etapp försöker integrera örlogsbasernas förvaltningsorganisation i större utsträckning än nu. Enligt departementschefen bör möjligheterna till integration mellan försvarsgrenarna uppmärksammas i det fortsatta arbetet.

Genom de föreslagna åtgärderna beräknas antalet anställda kunna minskas med ca 400 inom armén, ca 225 vid örlogsbaserna och ca 90 vid kustartilleriförsvaren. Dessutom beräknas inom armén ca 160 militära tjänstemän kunna frigöras från stabs- och förvaltningstjänst för att i stället utnyttjas i utbildningsverksamheten.

Motionen

I motionen 1973:1665 av herrar Schött och Krönmark (m) har hemställts att riksdagen med bifall till propositionen 1973:75 i övrigt måtte besluta att den del av fo 18/16 stab, som i dag handlägger ärenden rörande Kalmar län, skall samordnas med F 12, övriga funktioner med I 11 resp. I 12.

Utskottet

Inom det militära försvaret pågår ett omfattande utredningsarbete i syfte att på olika sätt rationalisera verksamheten. Arbetet samordnas av överbefälhavaren, som också har i uppdrag att i samråd med försvarets rationaliseringsinstitut lämna förslag till och vidta de åtgärder som behövs för att under perioden 1972/73–1976/77 minska antalet anställda inom krigsmakten. I propositionen 1972:45 lämnades en redogörelse för de riktlinjer som meddelats för utredningsarbetet såvitt gäller verksamheten i lägre regional och lokal instans. Redogörelsen föranledde inte någon erinran från riksdagens sida (FöU 1972:15, rskr 1972:184).

När det gäller arméns fredsorganisation bedrivs arbetet så att underlag tas fram för att i tre etapper, med början den 1 juli 1973, samordna försvarsområdesstaber och regementen, varvid ett antal fristående fredsadministrationer avvecklas med åtföljande personalminskning. Inom marinen sker en översyn av stabs- och förvaltningstjänsten vid örlogsbaser och kustartilleriförsvaret. Flygvapnet berörs inte av de nu aktuella organisationsförändringarna på lägre regional och lokal nivå.

I propositionen redovisas vissa förslag som har lagts fram av överbefälhavaren och som departementschefen i allt väsentligt ansluter sig till. Beträffande armén föreslås bl. a. att försvarsområdesstaberna inom tio försvarsområden integreras med vardera ett fredsförband inom försvarsområdet samt att mobiliseringsverksamheten och lednings- och samordningsansvaret för förvaltningstjänsten inom försvarsområdet i samband därmed förs över till den sammanslagna myndigheten. För marinens vidkommande innebär förslaget att örlogsbasernas organisation i huvudsak blir oförändrad och att kustartilleriförsvaret får en delvis ny struktur, bl. a. genom att tyg-, fartygs- och intendenturförvaltningarna slås samman till en ny materielenhet.

Organisationsförändringarna får bl. a. till följd att staben för Kalmar och Växjö försvarsområden (fo 18/16) flyttas från Kalmar till Växjö samt att ett nytt fredsförsvansområde (fo 17) i samband därmed bildas för Jönköpings län, med staben placerad i Eksjö. I motionen 1973:1665 föreslås att den del av fo 18/16 som omfattar Kalmar län skall utgöra ett särskilt försvarsområde med stab i Kalmar. Staben bör enligt motionärerna samordnas med staben för Kalmar flygflottilj (F 12). Motionärerna åberopar bl. a. militärbefälhavaren i Södra militärområdet, som förordat en integrering med F 12 i Kalmar, och understryker särskilt att hänsynen till det för området ytterst väsentliga hemvärnet kräver nära tillgång till i fredstid existerande militära ledningsorgan.

Det är enligt utskottets mening nödvändigt att på allt sätt försöka dra ner kostnaderna för fredsadministrationen inom det militära försvaret. Genom de av överbefälhavaren framlagda förslagen sker detta dels genom att försvarsområdesstaberna integreras med staber för fredsförband, varvid antalet fredsadministrationer nedbringas, dels genom koncentration av arméns mobiliseringsverksamhet till en myndighet inom varje försvarsområde. Effekten av dessa åtgärder reduceras emellertid högst

avsevärt om man skulle gå på den av motionärerna förordade linjen.

Situationen för hemvärnet och frivilligorganisationerna bör inte få påverkas negativt av omorganisationen. Enligt vad utskottet inhämtat är också avsikten att förlägga en hemvärns- och frivilligavdelning ur försvarsområdesstaben till Kalmar. Det kan härvid bli fråga om att administrativt knyta avdelningen till F 12 eller till annan statlig förvaltning i Kalmar.

Utskottet avstyrker alltså bifall till motionen 1973:1665.

Utskottet delar departementschefens uppfattning att man, i vart fall på sikt, bör kunna uppnå större rationaliseringsvinster bl. a. genom att i högre grad samordna stabs- och förvaltningstjänsten inom försvarsområde. Som departementschefen framhåller bör principen vara att denna skall ledas och samordnas av en chef. Grundtanken att stabs- och förvaltningsresurserna så långt möjligt bör vara gemensamma även i garnisonsorter med mer än ett förband bör vara vägledande såväl vid genomförandet av de nu aktuella etapperna som för det fortsatta utredningsarbetet.

I detta sammanhang vill utskottet framhålla vikten av att man vid beräkning av möjliga rationaliseringsvinster är medveten om effekterna av de avtalsförhandlingar med personalorganisationerna som följer på beslut om organisationsförändringar.

Kungl. Maj:t har i propositionen 1973:1 bilaga 6 föreslagit riksdagen att under anslagen Arméförband: Anskaffning av anläggningar och Marinförband: Anskaffning av anläggningar anvisa de investeringsmedel som under budgetåret 1973/74 behövs för att de förutsatta personalbesparingarna skall kunna genomföras. En koppling har härvid gjorts till det betänkande av försvarets fredsorganisationsutredning som f. n. bereds inom försvarsdepartementet. Utskottet förutsätter, liksom departementschefen, att inga investeringar vidtas beträffande kasernetablisement vid sådana förband som kan komma att läggas ner om fredsorganisationsutredningens förslag genomförs.

Med åberopande av det anförda tillstyrker utskottet Kungl. Maj:ts förslag och hemställer

att riksdagen med avslag på motionen 1973:1665 godkänner de i propositionen förordade organisationsförändringarna inom armén och marinen.

2. Handräckningstjänst i försvaret

Kungl. Maj:t har i propositionen 1973:75 (s. 15–33) berett riksdagen tillfälle att avge yttrande över vad departementschefen har anfört om handräckningstjänst i försvaret.

Handräckningsvärnpliktigas nuvarande tjänstgöringstid m. m.

Enligt de provisoriska bestämmelser som gäller för värnpliktsutbildningen har värnpliktiga i handräckningstjänst vid armén och kustartilleriet en grundutbildning om 300 dagar samt fem krigsförbandsövningar,

var och en om 18 dagar, vid flottan en grundutbildning om 320 dagar samt fyra krigsförbandsövningar, var och en om 18 dagar, samt vid flygvapnet en grundutbildning om 364 dagar samt två krigsförbandsövningar om vardera 15 dagar. Tjänstgöringsskyldigheten för handräckningsvärnpliktiga uppgår alltså vid alla tre försvarsgrenarna till ca 390 dagar. Krigsförbandsövningarna fullgörs ofta i direkt anslutning till grundutbildningen.

Viss avkortning av grundutbildningen för värnpliktiga i handräckningstjänst förekommer inom ramen för pågående försöksverksamhet med modifierad grundutbildning för värnpliktiga (prop. 1972:75). Försöksvis omfattar grundutbildningen för handräckningsvärnpliktiga vid armén 230 dagar, vid flottan 306 dagar, vid kustartilleriet 235 dagar och vid flygvapnet 332 dagar. Repetitionsutbildningen omfattar oförändrat antal dagar. Handräckningsvärnpliktiga kan åläggas att i direkt anslutning till grundutbildningen fullgöra en eller flera krigsförbandsövningar. För att värnpliktig som under grundutbildningen förs över – omgrupperas – till handräckningstjänst skall kunna tas i anspråk på sådant sätt krävs dock hans eget medgivande.

Den allmänmilitära utbildningen är vid armén fördelad på ett inledande skede om fyra veckor som omfattar grundläggande militär utbildning och ett andra skede som omfattar fyra timmar per vecka under återstående del av grundutbildningen. Vid flottan har man strävat efter att ge alla värnpliktiga samma allmänmilitära utbildning om ca 6 1/2 veckor. Vid kustartilleriet omfattar utbildningen tre till fem veckor. Utbildningen vid flygvapnet omfattar militär utbildning under tre till fem veckor och därefter viss grundläggande yrkesutbildning.

Efter den allmänmilitära utbildningen tas de handräckningsvärnpliktiga i anspråk på fasta arbetsplatser vid förband och skolor m. m. eller också ingår de i kasernkompanis s. k. rörliga styrka, som är avsedd för övriga handräckningsuppgifter vid förbandet. Vid de fasta arbetsplatserna utnyttjas handräckningsvärnpliktiga som ordonnanser eller biträden på expeditioner, i budcentraler och telefonväxel samt vid skjutbanor och andra utbildningsanordningar liksom även i övningsmaterielförråd. Ur de rörliga styrkorna kommenderas handräckningsvärnpliktiga till tjänstgöring som bilförare m. m. eller till andra göromål, främst städning inomhus och yttre renhållning. Även för tjänstgöring i kasernvakt samt vid sjukvårdsavdelning och sjukhus används handräckningsvärnpliktiga.

Behovet av handräckningsvärnpliktiga fastställs årligen av försvarsgrenschef med utgångspunkt i beslutad organisation av stabs- och förvaltningstjänsten. Vid förband m. m. inom armén anges minimi- och maximibehov. För staber m. m. samt förband ur marinen och flygvapnet anges däremot endast årligt behov.

Minimibehovet av handräckningsvärnpliktiga vid armén har under de senaste åren uppgått till ca 2 500 och maximibehovet till ca 3 200. För staber m. m. beräknas behovet till ca 400. Vid marinen uppgår det årliga behovet till ca 765 och vid flygvapnet till ca 750. Det totala behovet av handräckningsvärnpliktiga varierar således mellan ca 4 400 och 5 100.

Propositionen

Till grund för propositionen i denna del ligger betänkandet (SOU 1972:53) Handräckningstjänst i försvaret, i vilket utredningen om handräckningsvärnpliktiga har redovisat sin syn på utbildningstiden m. m. för värnpliktiga med begränsad militär användbarhet. Betänkandet innehåller alternativa förslag. För alternativ I förutsätts enbart allmänmilitär utbildning och för alternativ II allmänmilitär utbildning och viss tid för fredsproduktiv tjänstgöring.

Avsikten med utbildningen av värnpliktiga – vare sig de har full militär användbarhet eller bara begränsad sådan – bör enligt utredningen vara att ge dem en utbildning som är anpassad efter användbarheten, så att de alltefter sin förmåga skall kunna delta i landets försvar. Det är, anser utredningen, principiellt oförenligt med värnpliktstanken att med stöd av värnpliktslagen tillförsäkra försvarets fredsorganisation viss tillgång på arbetskraft för uppgifter av företrädesvis civil natur.

Utredningen föreslår att värnpliktiga med begränsad militär användbarhet i både alternativ I och II skall få en militär utbildning som i huvudsak svarar mot den för krigsmakten enhetliga allmänmilitära utbildning som övriga värnpliktiga genomgår. Härav följer att högre krav i fysiskt och psykiskt hänseende måste ställas på de värnpliktiga som vid inskrivningen tas ut till handräckningstjänst men även på dem som senare grupperas om till sådan tjänst. De värnpliktiga som inte uppfyller de högre ställda kraven bör enligt utredningen frikallas från värnpliktstjänstgöring. Utredningen räknar med att den årliga tillgången på handräckningsvärnpliktiga genom de höjda kraven kommer att minska från ca 7 000 till 4 200 i alternativ I och 5 500 i alternativ II.

För alternativ II föreslår utredningen att tjänstgöringstiden avkortas så att handräckningsvärnpliktiga inte behöver tjänstgöra längre tid än värnpliktiga som är uttagna för grundutbildning i kategori G inom armén och kustartilleriet. Tjänstgöringen efter allmänmilitär utbildning föreslås omfatta utbildning för befattning i fredsproduktionen under ca en vecka och en tjänstgöring i befattningen under sex månader.

Enligt utredningen bör de handräckningsvärnpliktiga i fortsättningen utnyttjas för att direkt understödja fredsförbandens utbildningsverksamhet och omfatta främst kontorsfunktionen, transportfunktionen, dukningsfunktionen, säkerhetstjänst på skjutfält och under viss del av året även vaktfunktionen. Med dukningsfunktionen avses förberedelser för övningar m. m. för övriga värnpliktiga. Härutöver föreslås att handräckningsvärnpliktiga används för arbetsinsatser i anslutning till repetitionsutbildningsverksamheten.

Eftersom värnpliktiga enligt alternativ I inte skall fullgöra någon tjänstgöring utöver tiden för den allmänmilitära utbildningen, fränsett en kortare eventuell befattningsutbildning för uppgifter inom totalförsvaret, måste personal anställas för alla de arbetsuppgifter som annars åligger handräckningsvärnpliktiga. Utredningen bedömer att behovet av sådan personal motsvarar ca 2 600 helårsanställda. För alternativ II beräknas

med hänsyn till föreslagna begränsningar av de handräckningsvärnpliktigas funktioner det motsvarande behovet av personal till 706 helårsanställda. Dessutom beräknas 59 nya tjänster för befäl.

Departementschefen, som delar utredningens principiella uppfattning, är dock inte nu beredd att ta ställning till utredningens förslag och vill heller inte nu förorda något av de föreslagna alternativen för utnyttjande av handräckningsvärnpliktiga. Det finns – framhåller departementschefen – anledning avvakta resultatet av 1972 års värnpliktsutredning och av den försöksvis avkortade grundutbildningstiden för olika kategorier av värnpliktiga, som var för sig kan väntas påverka ett ställningstagande till förslagen om de handräckningsvärnpliktigas utbildning och tjänstgöring. Likaså kan resultatet av kommande fredsorganisatoriska förändringar skapa vissa ändrade förutsättningar.

Vissa förändringar bör dock kunna vidtas redan nu. De handräckningsvärnpliktiga bör inom ramen för nuvarande organisation och kostnader för utbildning m. m. i ökad utsträckning tilldelas arbetsuppgifter som är anpassade efter deras användbarhet. Allmänt sett bör de kunna utnyttjas för mera kvalificerade uppgifter och departementschefen nämner bl. a. funktioner som direkt understöder utbildningsverksamheten. Departementschefen understryker att de handräckningsvärnpliktigas militära utbildning måste ges erforderligt utrymme inom ramen för den totala tjänstgöringen.

Utskottet

Riksdagen har vid flera tillfällen, senast vid behandlingen av frågan om en översyn av vapenfrilagen (FöU 1973:7, rskr 1973:37), slagit fast att den allmänna värnpliktens bärande idé är att försvaret utgör en angelägenhet för hela folket och att försvarsbördan skall fördelas om möjligt likformigt och även i övrigt rättvist. Detta bör vara en av utgångspunkterna vid prövningen av utredningsförslagen rörande handräckningsvärnpliktiga.

Värnplikten innebär uppoffringar för den enskilde och det måste därför vara en strävan från samhällets sida att göra värnpliktstjänstgöringen så meningsfull som möjligt. Den allmänna värnplikten har vidare en samhällsekonomisk inverkan genom det produktions- och studie bortfall som den medför. Det är mot denna bakgrund man får se de förslag som har lagts fram av 1966 års utredning om handräckningsvärnpliktiga.

Utredningen konstaterar att avsikten med utbildningen av värnpliktiga – vare sig de har full militär användbarhet eller inte – bör vara att ge dem en utbildning som är avpassad efter användbarheten, så att de alltefter sin förmåga kan delta i landets försvar. Det är enligt utredningens uppfattning principiellt oförenligt med värnpliktstanken att försvarets fredsorganisation med stöd av värnpliktslagen m. m. tillförsäkras viss tillgång på arbetskraft för uppgifter av företrädesvis civil natur. Departementschefen har på dessa punkter i princip samma uppfattning som utredningen.

Departementschefen tar i propositionen inte ställning till utredningens förslag och vill heller inte nu förorda något av de föreslagna alternativen för utnyttjande av handräckningsvärnpliktiga. Det ankommer nämligen på 1972 års värnpliktsutredning att göra en samlad översyn av de värnpliktigas utbildning och utnyttjande m. m. I likhet med departementschefen anser utskottet att man bör avvakta resultatet av denna utredning och av den försöksvis avkortade grundutbildningen för olika kategorier av värnpliktiga.

Departementschefen framhåller att det bör vara möjligt att inom ramen för nuvarande organisation och kostnader för utbildning m. m. genomföra vissa förändringar av handräckningstjänsten i försvaret. Utskottet delar denna uppfattning och anser att de handräckningsvärnpliktiga redan nu bör tilldelas mera kvalificerade uppgifter. Vad departementschefen i övrigt har anfört föranleder ingen erinran från utskottets sida, vilket utskottet här

anmäler.

3. Gemensam militär tyg- och intendenturförvaltningskår

Kungl. Maj:t har i propositionen 1973:75 (s. 34 – 39) anmält att en för krigsmakten gemensam militär personalkår för tyg- och intendenturförvaltning, benämnd försvarets intendentkår, skall organiseras fr. o. m. den 1 oktober 1973 och har i anslutning därtill föreslagit riksdagen att bemyndiga Kungl. Maj:t att inrätta en tjänst som personalkårchef för försvarets intendentkår i Co 2.

Nuvarande organisation

Den militära personalen för tyg- och intendenturförvaltning ingår i flera olika personalkårer.

Av den personal som är avsedd för intendenturförvaltning tillhör regementsofficerarna försvarets intendenturkår och kompaniofficerarna inom armén intendenturkåren, medan kompaniofficerarna inom marinen och flygvapnet ingår i flottans och kustartilleriets kompaniofficerskårer resp. bland flygvapnets övriga kompaniofficerare.

Den personal som är avsedd för tygförvaltning utgörs inom armén av regementsofficerare i tekniska stabskåren samt regements- och kompaniofficerare i fälttygkåren. För tygförvaltningsverksamhet utbildade regements- och kompaniofficerare inom marinen ingår i flottans och kustartilleriets regements- resp. kompaniofficerskårer. Inom flygvapnet finns för tygförvaltning endast ett fåtal regements- och kompaniofficerare. Dessa ingår bland flygvapnets övriga regements- och kompaniofficerare.

Propositionen

I propositionen redovisas vissa förslag av 1968 års personalkategoriutredning i delbetänkandet (SOU 1972:3) Personal för tyg- och intenden-

turförvaltning. Betänkandet, som i huvudsak behandlar principer för utnyttjandet av olika personalkategorier inom intendentur- och tygförvaltningsfunktionen i central instans, tar upp dels vissa personalkategori- och kårfrågor samt frågor rörande personalkåradministration, dels principerna för personalsammansättningen i försvarets materielverk. I ett kommande betänkande avser utredningen att behandla bl. a. personalsammansättningen inom tyg- och intendenturförvaltningsområdena på regional och lokal nivå.

Begreppet förvaltning innefattar enligt utredningen en mängd verksamheter. Man kan sålunda tala om tekniska förvaltningsåtgärder i samband med materielens anskaffning, modifiering, reovering och verkstadsmässiga underhåll. Andra förvaltningsåtgärder är inriktade på att redovisa, förvara och underhålla materiel i förråd och att tillhandahålla det materielbestånd som har anskaffats för krigsmaktens behov. Denna förvaltningsverksamhet som alltså är inriktad på det redan anskaffade materielbeståndet kallar utredningen beståndsförvaltning. Utredningen konstaterar att sådan verksamhet bör skötas av miljökunnig personal som är utbildad i förvaltnings- och ekonomifrågor.

Utvecklingen i central instans och pågående försök m. m. i regional och lokal instans pekar enligt utredningen entydigt mot att stora fördelar skulle vinnas genom en samordning av beståndsförvaltningen inom samtliga instanser och försvarsgrenar. Denna samordning skapar i sin tur förutsättningar för en gemensam och i möjligaste mån likartad utbildning av krigsmaktens förvaltningspersonal. I betänkandet föreslås, att en gemensam militär tyg- och intendenturförvaltningskår för krigsmakten bildas, att den nya intendentkåren underställs överbefälhavaren och att en särskild personalkårstab organiseras under ledning av en personalkårchef.

Utredningens förslag är i huvudsak av sådan art att det ankommer på Kungl. Maj:t att fatta beslut med anledning av förslagen. Med hänsyn till att 1966 års riksdag (prop. 1966:109, SU 1966:89, rskr 1966:204) fattade beslut om bildandet av försvarets intendenturkår har förslaget om att bilda en gemensam militär kår för tyg- och intendenturförvaltningspersonal emellertid ansetts böra anmälas för riksdagen. Den tillämnade kårsammanslagningen för också med sig att de nuvarande två tjänsterna i Co 2 som chef för försvarets intendenturkår och chef för fälttygkåren bör dras in och en tjänst som personalkårchef för försvarets intendentkår i Co 2 inrättas, vilka förändringar bör underställas riksdagens prövning.

Utskottet

Tillkomsten av försvarets materielverk år 1968 aktualiserade frågan om utnyttjandet av olika personalkategorier – militär, civilmilitär och civil personal – inom materielverkets organisation. Det uppdrogs åt den då tillsatta personalkategoriutredningen att utreda denna och andra frågor rörande personalens sammansättning inom den militära förvaltningsverksamheten. I den mån utredningens överväganden bedömdes få

återverkningar på nuvarande militära och civilmilitära personalkårer skulle även kårfrågorna beaktas.

I propositionen redovisas utredningens överväganden. Dessa är i huvudsak av sådan art att det ankommer på Kungl. Maj:t att ta ställning till dem. När det gäller materielverket behandlar utredningen främst frågan om hur tillgången på kunskaper om det militära försvarets arbetsvillkor skall säkerställas i verket och den därmed sammanhängande frågan om hur verkets tjänster i princip skall fördelas mellan de tre personalkategorierna. Utredningen tar också upp frågan om att bilda för försvaret gemensamma eller försvarsgrensvisa militära och civilmilitära kårer för personal i teknisk tjänst. I anslutning därtill föreslår utredningen att man bildar en för krigsmakten gemensam militär tyg- och intendenturförvaltningskår – försvarets intendentkår.

För att i olika situationer kunna fylla sin uppgift måste det militära försvaret disponera en väl fungerande förvaltningsorganisation. Den nuvarande organisationen innehåller bl. a. militär personal som tillhör olika kårer och har delvis specialinriktad utbildning. Förslaget att bilda en försvarets intendentkår är enligt utskottets mening helt i linje med den allmänna inriktningen av rationaliseringsarbetet inom försvaret. Samordningen bör medföra vinster bl. a. beträffande den utbildning som kan göras likartad för olika slag av uppgifter i förvaltningsorganisationen.

Utskottet tillstyrker Kungl. Maj:ts förslag och hemställer

att riksdagen bemyndigar Kungl. Maj:t att inrätta en tjänst som personalkårchef för försvarets intendentkår i Co 2.

Stockholm den 24 april 1973

På försvarsutskottets vägnar
PER PETERSSON

Närvarande: herrar Petersson i Gäddvik (m), Gustavsson i Eskilstuna (s), Gustafsson i Stenkyrka (c), fru Eriksson i Stockholm (s), herrar Öhvall (fp), Brännström (s), Glimmér (c), Pettersson i Lund (s), Virgin (m), Karl Bengtsson i Varberg (fp), Wååg (s), Göransson (s) och Runesson (s).